

Kościelna Wieś
1124 - 2004

Kościelna Wieś jest jedną z najstarszych miejscowości w Wielkopolsce. Pierwsza wzmianka źródłowa pochodzi z 1124 r., kiedy to wielkorządca Śląska i zarządca ziemi kaliskiej i Kujaw Piotr Włast-Dunin, doradca Bolesława Krzywoustego, wracając z wyprawy wojennej do Kalisza, zatrzymał się na wysokiej skarpie pradoliny Proсны. Zachwycony rozciągającą się aż po gród na Zawodziu panoramą postanowił w tym miejscu ufundować kościół. Pierwsza nazwa wsi, która powstała wzdłuż strugi przecinającej wąwóz, brzmiała „Kościół” i posługiwano się nią jeszcze w XV wieku.

Najstarsze znaleziska z Kościelnej Wsi i okolic pochodzą z okresu neolitu. Pierwsze groby, datowane na okres wczesnej epoki żelaza, mogą świadczyć, że teren ten był zamieszkiwany już między 750-400 r. p.n.e. Dowodem obecności osad ludzkich w pradolinie Proсны są liczne znaleziska ceramiki oraz cmentarzysko położone za stodołami majątku Kreczunowiczów z okresu rzymskiego, a także wiele przedmiotów z czasów wczesnego średniowiecza.

Najważniejsze wydarzenia z historii wsi:

1126 r. - ufundowanie kościoła i sprowadzenie norbertanów;

1126-1139 r. - założenie klasztoru przez norbertanów;

1193 r. - objęcie klasztoru przez benedyktynów wrocławskich podlegających pod opactwo w Tyńcu;

1209 r. - uposażenie kościoła przez Księcia Wielkopolskiego Mieczysława Starego następującymi wsiami: Góra, Krąkowo, Kaliszewo, Nędzarzewo, Liesiec, Borchysko, Krzywosądowo, Piotrowo, Głogowo i Popówek;

1234 r. - ostateczne przejęcie klasztoru przez benedyktynów, po wcześniejszym zwróceniu sprzętów kościelnych norbertanom;

1278 r. - oficjalne lokowanie wsi na prawie średzkim przez Przemysła II;

ok. 1644 r. - wizyta w Kościelnej Wsi Kostki Napierskiego, naówczas kapitana królewskich wojsk zaciężnych, późniejszego przywódcy powstania chłopów na Podhalu;

XVII w. - utworzenie schroniska dla starców i kalek;

1706 r. - wielka bitwa w okolicach Kościelnej Wsi, pomiędzy wojskami króla polskiego Augusta II Mocnego i wojskami szwedzkimi, stronnikami Stanisława Leszczyńskiego, w której brało udział około 50 tys. żołnierzy;

XVIII w. - gruntowna przebudowa kościoła: dobudowanie dwóch symetrycznych kaplic (ok. 1760-1776) oraz poszerzenie prezbiterium;

1781 r. - powstanie probostwa, którego przełożonym zostaje kanonik Kolegiaty Kaliskiej;

Procesja Bożego Ciała w 1919 r.

1797 r. - konfiskata włości klasztornych (pozostałych przy kościele wsi) mocą dekretu króla pruskiego i oddanie ich w posiadanie radcy królewskiemu, Karolowi Fryderykowi von Freifenfeldowi;

ok. 1800 r. - przejęcie majątku przez księcia i landgrafa heskodomarszadzkiego Jerzego Karola;

ok. 1806 r. - zakup dóbr przez króla bawarskiego Maksymiliana Józefa, po jego śmierci w 1840 r. przejęcie wsi przez syna, króla bawarskiego Ludwika;

ok. 1843 r. - sprzedaż Kościelnej Wsi i Borczyska Tadeuszowi Zakrzewskiemu;

1855 r. - kupno wsi przez dotychczasowego dzierżawcę Jakuba Modelskiego;

1862r. - odsprzedaż włości przez wdowę po Modelskim Józefowi Kreczunowiczowi; po jego śmierci majątek przejęły dzieci: Narcyz, Józef i Kazimiera;

1872 r. - odnowienie kościoła, obrazów, ogrodzenie cmentarza murem kamiennym i wybudowanie nowej dzwonnicy;

1880 r. - właścicielem majątku zostaje (aż do śmierci w 1917 r.) Narcyz Kreczunowicz; spadkobiercą Narcyza jest jego syn Ludwik Zefiryn;

1910 r. - powołanie Ochotniczej Straży Pożarnej; Narcyz Kreczunowicz pierwszym prezesem;

1914-1918 - pierwsza wojna światowa nie przynosi Kościelnej Wsi większych strat; w okresie tworzenia się niepodległej Polski kilku mieszkańców bierze udział w wojnie bolszewickiej;

1925-1931 - podział majątku przez Ludwika Kreczunowicza;

1929-1930 - przebudowa i otwarcie szosy z Kalisza do Kościelnej Wsi w obecności premiera gen. Felicjana Sławoja-Składkowskiego;

1933-1938 - wybudowanie szkoły, która po rozbudowie kształci dzieci do dziś;

1938 r. - szkole nadano imię 11 listopada;

po drugiej wojnie światowej majątek Kreczunowiczów został rozparcelowany, a zabudowania dworskie najpierw przejęły G.S., a następnie Stacja Oceny Odmian;

1956 r. - elektryfikacja Kościelnej Wsi;

lata 50 - wybudowanie na Prośnie jazu z mostem;

1954-74 - działalność chóru przykościelnego, pod kierownictwem organisty Józefa Łyska;

1974 r. - nadanie szkole imienia mjr Henryka Sucharskiego;

1975 r. - włączenie Kościelnej Wsi do Gminy Gołuchów.

Zespół artystyczny działający w latach 30-tych XX w.

Straż pożarna w 1946 r.

Legenda

	pola		dolina prosny
	lasy		zabudowania
	ogródki działkowe		
	drogi krajowe		
	drogi gminne		
	drogi polne		
	kościół		stadion
	Pałac Kreczunowiczów		przystanki autobusowe
	szkoła		cmentarz
	kurhan		spichlerz z XIX w.
	bunkry		

D

E

F

1

2

3

4

Kanal Bernardyński

Wierzbowa

Pisza

Górna

Podgórnica

Zielona

Okreżna

Sirumykowa

Dolna

Kościelna

Zakole

Kreczunowicza

Różana

strowska

Kalisza

Polygonowa

Szwedzka

Polna

Kalisz →

12

Kościelna Wieś leży w południowej części gminy Gołuchów, przy drodze krajowej nr 12, łączącej Poznań z Łodzią, w odległości 6 km od Kalisza. Miejscowość położona jest nad doliną, w pobliżu lewego brzegu Proсны, która jest jednocześnie jej wschodnią granicą. Ze względu na liczbę mieszkańców Kościelna Wieś zajmuje drugie miejsce w gminie. Zamieszkuje ją 2106 osób, w tym 1073

kobiety, 1033 mężczyzn, 540 dzieci i młodzieży do 18 roku życia oraz 237 osób po 65 roku życia. W Kościelnej Wsi występują 384 nazwiska. Ogółem powierzchnia miejscowości wynosi 17,79 km². Użytkowane są 283

gospodarstwa rolne i zarejestrowane 72 podmioty gospodarcze. Planowana jest budowa osiedla mieszkaniowego z liczbą 126 mieszkań, co może spowodować wzrost ludności w tej miejscowości o kolejne 450 osób.

Niewątpliwie najprężniej działającą organizacją w Kościelnej Wsi jest założona w 1910 r. Ochotnicza Straż Pożarna. W latach 30-tych XX wieku powstał przy straży zespół artystyczny, który działał jeszcze w latach 50-tych. Już w 1911 roku swoją działalność rozpoczęła orkiestra dęta przy OSP, która od ponad 90 lat uświetnia swoimi występami wiele uroczystości. W skład orkiestry wchodzi mieszkańcy Kościelnej Wsi, którzy kultywują tradycje rodzinnej miejscowości. Obecnie orkiestra składa się z 30 muzyków. W latach 50-tych założono kino „Płomień”.

Nieodłączną częścią tradycji Kościelnej Wsi są strażnicy tureccy, którzy co roku w okresie Wielkiej Nocy strzegą Grobu Pańskiego. To miejscowi strażacy którzy już od 1910 r. przywdziewają mundury tureckie (dawniej białe, dziś czerwone), aby symbolicznie przedstawić niewiernych przy Grobie Chrystusa. Pierwszym komendantem straży tureckiej był Michał Świątły. Dowodem bogatego życia folklorystycznego jest publikacja „Pieśni kaliskie”, w której prof. J. Lisiakowski w 1970 r. zgromadził 34 pieśni ludowych z Kościelnej Wsi.

W roku 1933 rozpoczęto budowę nowej szkoły, którą ukończono w 1938 roku. Wybuch II wojny światowej przerwał działalność szkoły. Budynek zajęło wojsko niemieckie, zniszczono bibliotekę i wszystkie pomoce naukowe.

W latach 1969 - 1972 prowadzono prace związane z rozbudową. Po reformie oświaty w 1999 roku powstała sześcioklasowa szkoła podstawowa i trzyletnie gimnazjum. Szkoła podstawowa i przedszkole funkcjonują dziś jako Zespół Szkolno - Przedszkolny. Obecnie w 3 oddziałach przedszkola przebywa 72 dzieci, w 9 oddziałach szkoły podstawowej uczy się 197 uczniów, a w 5 oddziałach gimnazjum 107 gimnazjalistów. Kadra nauczycielska we wszystkich placówkach liczy 28 nauczycieli.

W Kościelnej Wsi swoją siedzibę ma Stacja Doświadczalna Oceny Odmian, powołana w 1955 r. w Szczypiornie i przeniesiona oficjalnie w 1969 r. z dawnego majątku w Majkowie. Dyrekcja stacji mieści się w dworze Kreczunowiczów, który od 1948 do 1964 roku był budynkiem przedszkolnym. Stacja zatrudnia 28 pracowników i gospodaruje na 341 ha. Od momentu jej powstania wybudowano 6 bloków z 46 mieszkaniami. Stacja współpracuje z producentami roślin i na ich potrzeby bada wartość gospodarczą odmian roślin uprawnych, m.in. zbóż, warzyw, ziemniaków i kukurydzy

Fot. S. Kulawiak

I Zarząd Straży Pożarnej z 1910 r.

Narcyz Kreczunowicz - Prezes
Ludomir Karłowski - Naczelnik
Marcin Kałużny - Sekretarz
Jan Grabarek - Skarbnik
Michał Światły - Gospodarz
Jan Potecki - I kapelmistrz
Ksiądz Ewaryst Hornowski - II Prezes
Filip Staszewski - II Naczelnik

Zasłużeni działacze OSP:

Jan Wolny - Prezes
Bronisław Kosierb - Naczelnik
Józef Grabarek - Naczelnik
Czesław Łysek - Prezes
Wojciech Wojtyś - Prezes
Leon Grabarek - Naczelnik
Stanisław Lesień - Naczelnik

Obecny Zarząd:

Tadeusz Lesień - Prezes
Sylwester Binek - Naczelnik
Marian Kozibura - Gospodarz
Jan Grabarek - Sekretarz
Stefan Maniewski - Skarbnik

Zasłużeni Kapelmistrzowie:

Michał Gorzelańczyk, Wawrzyniec
Gorzelany, Adam Skalski, Bronisław
Marczak, Mieczysław Marczak, Wojciech
Musiak

Udokumentowanie nazwiska mieszkańców wsi z 1750 r.:

Batory, Beliński, Dudek, Gorzelańcy,
Grabarek, Gruszka,
Jędraszek, Klepandy, Łysek, Nowak,
Światły, Tama, Trzęsala, Ustał, Woźniak,
Zawieja

Proboszczowie Parafii p.w. św. Wawrzyńca

Wojciech Szczepański	1852-1888
Stanisław Maniewski	1888-1905
January Langiewicz	1905-1909
Ewaryst Hornowski	1909-1921
Antoni Kosielski	1921-1925
Władysław Zabłocki	1925-1931
Stanisław Nowicki	1931-1936
Teodor Suck	1936-1941
Antoni Tomkiewicz	1945-1947
Jan Pawlicki	1947-1965
Tadeusz Szpilkowski	1965-1970
Antoni Warnurz	1970-1975
Franciszek Stalkowski	1975-1978
Stefan Kaczmarek	1979-1986
Jan Rzekonowski	1986-1990
Józef Dudziński	od 1990

Dyrektorzy Stacji Oceny Odmian w Kościelnej Wsi:

Władysław Juszcak	1964-1970
Wacław Bykowski	1970-1987
Henryk Harasim	od 1987

Orkiestra podczas występów w gminie partnerskiej
Chievres w Belgii.

**GINA
GOŁUCHÓW**

